

Ordfører-innspill til statsråd Ola Elvestuen og Klima- og miljødepartementet i forbindelse med KLP-konferansen 12. juni 2019

1. *Hva er kommunenes rolle i omstillingen til lavutslippssamfunnet, herunder som planmyndighet?*

Vi er avhengig av en storstilt omstilling for å oppnå lavutslippssamfunnet innen 2050, og kommunesektoren er en viktig aktør i å realisere omstillingen.

Kommunenes roller i omstillingen vil være:

- Forankre og fastsette ambisiøse klimamål for kommunesamfunnet i henhold til statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning
- Utarbeide og følge opp klima- og energiplanene i årlige klimahandlingsplaner, i henhold til statlige planretningslinjer
- Aktivt bruke rollen som offentlig innkjøper til å skape marked for innovative og bærekraftige klimaløsninger
- Gå foran som gode eksempler i å kutte alle klimagassutslipp fra egen drift og bruke energi, ressurser og materialer effektivt
- Utvikle attraktive tettsteder og byer etter prinsipper for kompakt og miljøvennlig stedsutvikling og i tråd med statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Utvikle lokale transportsystemer som fremmer byutvikling og mating mot jernbanen i de regionale knutepunktene, og som muliggjør at vekst i persontransporten i de største byområdene tas med kollektiv, sykkel og til fots.
- Bidra til utbygging av infrastruktur for fossilfrie drivstoff
- Styrke grønnsstruktur og landbruksområder og sikre dem mot oppdeling og nedbygging, blant annet for å ta vare på og øke karbonlagre
- Arbeide for sirkulær økonomi: Økt materialgjenvinning, gjenbruk/ombruk, sortering, øke verdiskaping fra avfallsressurser
- For å bidra til det globale lavutslippssamfunnet må vi sammen med samfunnsaktørene redusere ressursbruk og redusere klimafotavtrykket på varer og tjenester vi kjøper
- Drive innovasjonsprosesser for omstilling og skape møteplasser for samarbeid og handling med innbyggere, næringsliv og andre kommuner

2. *Hvilke utfordringer og muligheter kan kommunen støte på?*

Å lykkes med omstillingen til lavutslippssamfunnet gir store muligheter for kommunene. Overordnet vil vi peke på:

- Bidra til at vi når globale klimamål og en bærekraftig fremtid for dagens unge og generasjonene som kommer.
- Skape gode, attraktive kommuner å leve i.
- Beholde og skape grønne arbeidsplasser. I Østfold har vi ledende bedrifter innen sirkulærøkonomi, bioøkonomi, isolasjon, kraftkabler, og kjemikalier og drivstoff fra fornybare råvarer. Vi har sterke kunnskapsmiljøer innen miljø- og ressurseffektivitet, sirkulærøkonomi og smart energistyring og dyktige gründere innen sol- og bioenergi og næringsmiddelindustri.
- Begrense lokale konsekvenser av klimaendringer og de negative følgene for folk, miljø og næringer.

Kommunene og våre samfunnsaktører står overfor barrierer i omstillingen. Vi må ha mulighet til god utvikling og vekst fremover. Virkemiddelapparatet må legges opp slik at dette kan skje på en klima- og miljømessig god måte. Vi vil blant annet peke på utfordringer som staten kan løse sammen med oss:

- I omstillingen må vi skape grønne arbeidsplasser, og sørge for å beholde de vi allerede har.
 - I Østfold har vi flere bedrifter som allerede produserer og eksporterer løsninger som vi og verden trenger i lavutslippssamfunnet. Noen av disse er med i EUs kvotehandelssystem. For at de skal kunne vokse og sikre vareleveranser og grønne arbeidsplasser, er det avgjørende at nasjonale virkemidler som Enova fortsetter å støtte kvotepliktige bedrifters klimatiltak og at kvoteprisen ikke blir eneste insentiv. Todelingen mellom kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor tydeliggjøres nå i norsk klimapolitikk og dette er dermed viktig for oss å påpeke.

- Skal verden oppnå Parisavtalens mål må kommunene og samfunnsaktørene her redusere utslipp vi forårsaker andre steder på grunn av forbruk. Det vil gi muligheter for både å kutte utslipp og å skape og forsterke næringer innen gjenbruk og gjenvinning av produkter og materialer, og innen fornybare materialproduksjon, for eksempel trebaserte. På lik linje med Enovas forutsigbare støtteprogram til klimagasskutt og energieffektivisering foreslår vi et tilsvarende system for å øke etterspørselen og kompetansen på dette feltet.
- Det trengs fortsatt regional og nasjonal støtte og rådgivning for grønn innovasjon og gründerskap.
- I Østfold har vi bedrifter med potensiale for fangst og lagring eller bruk av «grønt karbon» (altså fra bio-restprodukter eller bio-avfall). Langsiktige og forutsigbare rammevilkår for industriell karbonfangst og -lagring/-bruk må på plass.
- Landbruket: Østfold er en av Norges viktigste jordbruksregioner og vi skal fortsette å produsere mat, og antagelig øke matproduksjonen i tråd med Stortingets ambisjoner. Næringen har behov for bedre, forutsigbare støttesystem for å bli helt fossilfrie, og til forbedret agronomi, inkludert karbonopptak. Klimaoptimal skogskjøtsel er et tema der kommuner og næring vil trenge kompetanse og insentiver.
- Mobilitet og samferdsel – utslippene fra veitrafikk, sjøfart og annen mobil forbrenning utgjør nesten halvparten av klimautslippene i Østfold:
 - Staten må underbygge knutepunktutvikling ved å følge sine egne planretningslinjer. I Østfold er for eksempel sykehus og politifunksjoner lagt vekk fra knutepunkt, noe som genererer personbiltrafikk i uoverskuelig fremtid, og som kommune og fylke må forsøke å bøte på med kollektive eller andre løsninger. Kommuner og fylkene må også følge opp om retningslinjene.
 - Bypakke Nedre Glomma må fullføres som planlagt og staten må stå for avtalene som er inngått, inkludert InterCity-utbyggingen. Kommunene har gjort sine vedtak. Nå forventer Sarpsborg, Fredrikstad og Fylkeskommunen at staten forhandler ferdig byvekstavtalen i Nedre Glomma.
 - Østfold kan ikke utsettes for flere utsettelse av InterCity-utbyggingen. Ikke bare vil flere reise klimavennlig i regionen og mot Oslo, men Østfoldbanen er togveien til kontinentet for folk og varer og derfor av spesiell betydning for Norge. Forbindelsen mellom Østre og ytre linje må utredes åpnet som avlastning for næringslivet under bygging av InterCity. Arealavklaringer i Halden sentrum må gjøres raskt slik at båndlagte arealer frigjøres til byutvikling. InterCitysatsningen er avgjørende for måloppnåelse i kommunene med mål om nullvekst i personbiltrafikken. Statlige aktører må samarbeide med hver kommune om bestemmelser, for eksempel for parkering, slik at tiltak samspiller.
 - Kollektivtilbud er en pålagt oppgave. Staten må bidra til å dekke en større andel av merkostnaden til investering og drift for kommunene og fylkeskommuner når kollektivtransporten i henhold til stortingsvedtak og NTP legges om til nullutslippsløsninger og til biogass.
 - Det er behov for sterkere virkemidler for overgang for gods fra vei til sjø og bane.
 - Det er behov for sterkere virkemidler for overgang til fossilfri sjøtransport.
 - Veitrafikken på E6 og E18 står for en betydelig andel utslipp fra transportsektoren. Særlig innen tungtransport trengs større trykk på virkemidler. Høvelig lade- og hydrogen-biogassfyllerinfrastruktur over hele Norge er nødvendig for fullstendig omlegging av nytte- og tungtransport. Østfold er innfartsfylke for tungtransport fra kontinentet, det bør utredes virkemidler for krav til kjøretøyene som krysser grensen.
 - Utrede pakkedløsninger for alle kommuner med statlig støtte for overgang til helt fossilfri transport, inkludert gange og sykling.
 - Det må på plass statlige insentiver slik at flytrafikken raskest mulig kan bli fossilfri ved elektrifisering eller bærekraftsertifisert biodrivstoff.
- Det finnes et stort lokalt utnyttet potensiale i Biogassproduksjon fra organisk avfall, avløp og gjødsel, ved å utnytte de to sistnevnte kuttet metanutslipp. Etterspørselen må opp slik at man på sikt får nok produksjon til både tunge kjøretøy og til industrien. Virkemiddelapparatet må derfor innrettes slik at biogass ikke settes i bås med biodiesel som direkte eller indirekte skaper etterspørsel etter palmeolje i drivstoffet, men få samme eller nær samme prioritet som nullutslippskjøretøy.

3. Hva må til for at kommunen skal ta enda mer eierskap til omstillingen som nå står foran oss?

- Staten må spille på lag og samarbeide med fylker og kommuner i temaene nevnt under utfordringer i punkt 2.
- Vi er forpliktet til å sette ambisiøse klimamål på vegne av hele samfunnet innenfor kommunens grenser gjennom statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, men har en begrenset verktøykasse med virkemidler. Det er naturlig at mange virkemidler ligger på nasjonalt nivå, men kommuner og fylker må tas med på råd i utviklingen av nasjonale virkemidler. Tilsvarende gjelder for statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging.
- Klimasats, støtteordningen for klimatiltak i kommunene, er svært vellykket og ubyråkratisk. Den har for Østfolds del utløst en rekke tiltak. Til sammen har kommunene, fylkeskommunen og nettverkssamarbeidet Klima Østfold mottatt ca. 20 millioner kroner i støtte som vi har matchet med midler og timer. Ordningen må videreføres etter siste annonserte støtte i 2020. Kommuner og fylkeskommuner kan særlig for store klimainvesteringer havne i en «catch 22». Politiske vedtak kan føre til at Enovastøtte *ikke* gis fordi støtten må være utløsende. Dette kan bli tunge løft for offentlige aktører, og i verste fall investeres det fortsatt i fossile løsninger. Denne floka må løses.
- Miljødirektoratet utgjør en stor faglig støtte til kommuner med årlig kommunefordelt klimagassstatistikk, stadig utvikling av flere og bedre tiltaksverktøy og webinarer. Dette er svært nyttig for kommunene, og en videreføring, spesielt av statistikken, er avgjørende for å få kunnskap om fremdrift.

Med hilsen ordførere i Klima Østfolds kommuner og Klima Østfolds arbeidsutvalg:

Thor Hals, Askim

Erik Unaas, Eidsberg

Jon-Ivar Nygård, Fredrikstad

Thor Edquist, Halden

Olav Breivik, Hobøl

Eivind Norman Borge, Hvaler

Kjersti N. Nilsen, Marker

Hanne Tollerud, Moss

Ellen Solbrække, Rakkestad

Inger-Lise Skartlien, Rygge

Thor Ramberg, Rømskog

Sindre Martinsen-Evje, Sarpsborg

Svein Olav Agnalt, Skiptvet

Petter Schou, Spydeberg

Reidar Kaabbel, Våler

Ole Haabeth, Østfold fylkeskommune

Medlemmer i Klima Østfolds arbeidsutvalg: René Rafshol - leder og ordfører i Råde, Saxe Frøshaug - ordfører i Trøgstad, Cecilie Agnalt – fylkespolitiker, Kari Agerup – varaordfører i Fredrikstad og Knut Espeland – varaordfører i Spydeberg kommune.